

TÜRK SİYASAL HAYATINDA “BEYAZ İHTİLAL” 1950 SEÇİMLERİ

A “WHITE REVOLUTION” IN TURKISH POLITICAL LIFE 1950
ELECTIONS

Cemile Burcu KARTAL*

Giriş:

1950 seçimleri, Türk siyasal hayatında bir anlamda demokrasiye geçişin miladı olarak kabul edilebilir. Yeni hazırlanan seçim kanunu, tarihimize ilk defa demokratik koşullarla serbest seçimlerin yapılmasını sağlayan hukuki düzenleme olarak geçmiştir. Gerek seçim kanununun niteliği gerekse dönemin iki büyük partisinin temkinli davranışları, “demokrasiye geçişi” kolaylaştırmıştır. 1950 seçimlerine giderken yaşanan siyasal ortamı incelemek için yapılan bu çalışmanın ilk bölümünde, Demokrat Parti’nin kuruluşu ile gelişen iktidar-muhalefet ilişkilerine ana hatlarıyla değinilmiş, ikinci bölümden itibaren de seçimler öncesi ve sonrasında Türk Siyasal hayatında yaşanan olaylar ele alınmıştır.

ÇOK PARTİLİ SİYASAL HAYATA GEÇİŞ

Demokrat Parti’nin ve Milli Kalkınma Partisi’nin Kuruluşu

1945 yılına gelindiğinde dünya yeni bir döneme giriyordu. İkinci Dünya savaşının bitmesiyle, birçok ülkede, demokratik yönetim sistemi yayılmaya başlamıştı. Savaş sonrası barışın hızlı bir şekilde oluşumunu sağlamak için kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilatı’nın sözleşmesi¹, tek partili yönetimlerden çok partili yönetimlere geçişi ön görmekteydi. Yeni

* İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisi

¹ Birleşmiş Milletler (BM) Dünyada barış ve güvenliği korumak, hak eşitliği ve kendi kaderini belirleme ilkeleri temelinde ülkeler arasında dostluk ilişkilerini geliştirmek, ekonomik, toplumsal, kültürel ve beşeri sorunları çözmeye uluslar arası işbirliği sağlamak amacıyla 24 Ekim 1945’te kurulan Uluslararası Örgütün Merkezi ABD’nin New York kentidir. Teşkilat hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz, AnaBritannica c.4, s.252-255.

dünya düzeninde yerini almak isteyen Türkiye’de de, 1945 yılından itibaren siyasi alanda çok partili hayata geçişi kolaylaştıracak çalışmalar başlamıştı. Ekonomik alanda hızlı bir gelişme gösterememiş olan Türkiye’nin ekonomisi, savaş döneminde daha da kötüleşmişti. Kalkınma, yeni ekonomi politikasının ilk hedefi oldu. Bu hedefin gerçekleşmesini sağlamak için hazırlanan projelerden biri ve belki de en önemlisi toprak reformu idi.² Mecliste görüşülmeye başlanan Çiftçiyi Topraklandırma Kanun Tasarısı ve 1945 Bütçe görüşmeleri ‘şiddetli’ bir muhalefetin varlığını da ortaya çıkarmıştı. Bu muhalefet özellikle büyük toprak sahipleri ve sermaye sınıflarından gelmişti³. Bazı itirazlara rağmen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu kabul edildi⁴. Kanunun kabul edilmesinin ardından meclisteki muhalefetin merkezinde olan Celal Bayar, Fuat Köprülü, Refik Koraltan ve Adnan Menderes, siyasal hayatımızda “Dörtlü Takrir” olarak adlandırılan önergeyi meclis grubuna sundular. Önergede çok partili hayata geçiş için yapılması gereken bazı noktalar ele alınıyordu.⁵ “Dörtlü Takrir”, CHP grubundaki yoğun tartışmalar sonunda reddedildi. Reddin ardından, milyoner bir işadamı olan Nuri Demirağ tarafından ilk kez bir muhalefet partisinin kurulma müracaatı yapıldı. Milli Kalkınma Partisi (MKP) adını taşıyan bu parti, 8 Temmuz 1945 tarihinde resmen faaliyete geçti. CHP’nin içindeki muhalif milletvekilleri de, çalışmalarını basın aracılığıyla da yürütmeye başlamıştı. Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, **Tan** ve **Vatan** gazetelerine yazdıkları yazılar neticesinde, parti disiplinine aykırı şekilde hareket ettikleri gerekçesiyle, 21 Eylül 1945 günü partiden ihraç edildiler⁶. Bunun ardından Celal Bayar, ilk önce milletvekilliğinden daha sonra da parti üyeliğinden istifa etti. Bayar, istifasından kısa bir süre sonra basına yaptığı açıklamada, yeni bir partinin kurulacağını duyurdu.

² Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam (1938-1950) c.2**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 2000, s. 393-394.

³ Cem Eroğul, **Demokrat Parti Tarih ve İdeolojisi**, , Ankara, İmge Yayınları, 1998, s.28. 29 Mayıs’ta yapılan bütçe onaylanmasında 368 lehte oya karşılık, 5 aleyhte oy kullanılmıştı Ret oyu kullanan beş milletvekili Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Emin Sazak idi.

⁴ Kanun No: 4753, Düstur, Üçüncü Tertip, C.26, s.1169.

⁵ Önerge de şu noktalar üzerinde durulmuştu; demokratik prensiplerin uygulanması ve teminat altına alınması, yasalarla tanınmış olan hak ve hürriyetlerin vatandaşlara kullandırılması. Parti çalışmalarının da bu demokratik esaslara göre düzenlenmesini talep ediliyor, bu değişiklikler yapılmadıkça çok partili rejime gidilemeyeceğini savunuyorlardı. Önergenin orijinal metni için bkz. Mahmut Goloğlu, **Demokrasi’ye Geçiş 1946-1950**, İstanbul, Kaynak Yayınları, s.34

⁶ CHP içi muhalefet için bkz. Tekin Erer, **Türkiye’de Parti Kavgaları**, İstanbul, Çınar Matbaası, 1966, s.220-223.

Cumhurbaşkanı'nın ve iktidarın onayını alan Celal Bayar başkanlığındaki grup, 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti'nin (DP) kurulduğunu resmen ilan ettiler. Aynı gün DP'nin program ve tüzüğü de açıklandı.

Çok Partili Hayatta CHP, DP ve Diğer Partiler

Demokrat Parti'nin kurulması toplumda memnunlukla karşılanmakta, CHP'de yeni kurulan muhalefet partisine ılımlı bakılmaktaydı. CHP, yeni partiyi hükümet ve yönetimi denetleyebilecek bir organ olarak görüyordu.⁷ DP'nin kurulmasıyla siyasal hayatta yaşanan değişim, CHP'nin de yeni bir yapılandırmaya gitmesinde etkili olmuştu. CHP'nin 10 Mayıs 1946 günü Ankara'da toplanan 2. Olağanüstü Kurultayı'nda, parti yapısında çok partili hayata uyum sağlayacak değişiklikler yapılmıştı.⁸ Kurultaydan önce, CHP meclis grubunda alınan erken seçim kararı, çok partili siyasal hayata geçen Türkiye'de, iktidar ve muhalefet partileri arasında gerginliğin ilk adımı oldu. Muhalefet, henüz parti teşkilatlarının tamamlayamadan CHP'nin seçime gitme kararının, bu partilerden gelebilecek etkin muhalefeti engellemek istemesine bağlıyordu. Bu nedenle DP, ara seçimlere katılmama kararı aldı.⁹ DP'liler genel seçimlere katılmaları için de, seçimlerin tek dereceli olarak yapılmasını ve seçim süresince güvenliğin sağlanmasını talep etmişlerdi. 5 Haziran 1946'da Meclis, milletvekili genel seçimlerinin tek dereceli yapılmasını kabul etti. Ancak açık oy, gizli sayım esasında yapılması istenen değişiklikler, iktidar tarafından kabul edilmemişti.¹⁰ 21 Temmuz 1946 günü seçimler yapıldı, sonuçlar CHP'nin yeniden iktidara gelmesini sağladı. CHP: 395 milletvekili ile Meclise girerken, DP: 64

⁷ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, İstanbul, Hil Yayınları, 1996, s.26.

⁸ Kurultayda alınan kararlar şu şekildeydi, İnönü'nün önerisi üzerine “değişmez” kabul edilen Genel Başkanlık, dört yılda bir yapılacak parti kurultayındaki serbest seçimlerle belirlenecek, siyasal hayatta da çok partili hayata uyum sağlayacak yapılandırmalar sağlanacak, buna göre, sınıf esasına göre dernek ve siyasal parti kurma yasağı kaldırılacak ve tek dereceli seçim sistemi kabul edilecekti. İnönü yaptığı konuşmayla da Cumhurbaşkanlığı ile parti Genel Başkanlığının birbirinden ayrılması gerektiğini vurgulamıştı. Kurultayda yapılan diğer bir değişiklikte, tek parti sisteminde hükümeti denetlemek amacıyla kurulmuş “Müstakil Grubun” artık çok partili hayatta bir işlevi ve anlamı kalmadığı gerekçesiyle kaldırılma kararının verilmesiydi Kurultayda alınan kararlar için bkz. Cemil Koçak, “Siyasi Tarih (1923-1950)”, **Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908-1980**, cilt:4, İstanbul, Cem Yayınları, 1995, s.141.

⁹ Metin Toker, **Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1990 s.109. MKP, Belediye seçimlerine katılmış ancak seçim günü hükümeti taraf tutmakla suçlanmış ve seçimlerden çekilmişti.

¹⁰ Mahmut Goloğlu, **Demokrasi'ye Geçiş 1946-1950**, İstanbul, Kaynak Yayınları, s.50-55

milletvekili ile Meclise girerken, MKP seçimlerde başarı gösterememişti.¹¹ Seçimlerin ardından, bütün ülkede seçimlerde hile yapıldığına dair iddialar yükselmeye başlamıştı. DP'liler de seçimlerde usulstüzlük ve haksızlık yapıldığını ileri sürmüşlerdi.¹² Bu tartışmalar devam ederken VIII. Dönem TBMM'si 5 Ağustos 1946 tarihinde toplandı. Yeniden Cumhurbaşkanı seçilen İnönü, başbakanlık görevini Recep Peker'e verdi. Peker'in hükümeti kurduktan sonra muhalefete karşı takındığı sert tutum, iki parti arasındaki ilişkiyi daha da gerginleştirdi. DP bu gelişmelerden sonra mecliste daha "sert" bir muhalefet izlemeye başlamıştı.¹³

-Sertleşen İktidar, Muhalefet İlişkileri, "12 Temmuz Beyannamesi" ve Millet Partisi'nin Kuruluşu:

1947 yılına gelindiğinde iktidar ve muhalefet arasındaki gerginlik doruk noktasına ulaşmıştı. 7 Ocak 1947'de toplanan DP birinci büyük kurultayında, kabul edilen "Hürriyet Misakı"¹⁴, CHP'de büyük tepkilere yol açmış, mecliste iki parti arasındaki gerilim daha da artmıştı. Sorunu çözmek için aracı olan İnönü, Recep Peker ve Celal Bayar'la görüşmeler yaptı. Hükümet, muhalefeti yasa dışına çıkmak ve halkı isyana kıskırtmakla, DP'liler ise Peker Hükümetini sürekli baskı uygulamakla ve tek parti geleneklerini sürdürmekle suçluyorlardı. İnönü, 11 Temmuz 1947 günü radyoda, "12 Temmuz Beyannamesi" adıyla anılan konuşmasını yaparak görüşmelerin neticesini anlatmıştı.¹⁵ İnönü, DP'lilerin yasal çerçevede hareket ederken daha dikkatli davranmalarını ve CHP'nin de bundan sonra baskı yapmayıp, DP ile aynı koşullar altında siyasal hayata yön vermesi

¹¹ Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temelleri**, İstanbul, Afa Yayınları, 1996 s.144.

¹² Metin Toker, **Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1990, s.127.

¹³ Cem Eroğul, **Demokrat Parti Tarih ve İdeolojisi**, Ankara, İmge Yayınları, 1998, s.40.

¹⁴ Şükrü Esirci, **Menderes Diyor Ki**, İstanbul, Demokrasi Yayınları, Yayın Tarihi Yok, s 41. Raporun resmi adı "D.P. Birinci Büyük Kongre Ana Davalar Komisyonu Raporu" idi. Raporda kabul edilen esaslar şöyle sıralanabilir; vatandaşların hak ve hürriyetlerini kısıtlayıcı ve Anayasanın ruhuna ve metnine uymayan kanun hükümlerinin kaldırılmasını, seçim kanununda değişiklik yapılmasını, devlet başkanlığı ve parti başkanlığının bir kişide toplanmamasının kabul edilmesini ve bu esaslar kabul edilmediği takdirde de halka inerek, savaşın orada devam ettirmek kararında olduklarını ifade etmişlerdir.

¹⁵ **Cumhuriyet**, 12 Temmuz 1947. Bu beyanname gazetelerde 12 Temmuz'da yayınlandığı için "12 Temmuz Beyannamesi" olarak anılmaktadır.

gerektiğini belirtmişti.¹⁶ Beyanname, İnönü'nün CHP içindeki ılımlı kanadı desteklediğini ortaya çıkarmış, bu gelişmenin ardından Recep Peker istifa etmişti.¹⁷ CHP içindeki bu değişim, liberal fikirlere daha yakın olan Hasan Saka hükümetinin iktidara gelmesiyle sonuçlandı.

DP içinde de bölünmeler vardı. Kuruluşundan beri, DP kurucuları iktidara karşı daha ılımlı bir muhalefetten yanayken, diğer bir grup ise daha sert bir muhalefetten yana olunması gerektiğini savunuyordu. 12 Temmuz Beyanname'sinden sonra, tartışmalar daha da yoğunlaşmıştı. CHP'ye karşı daha katı bir tutum takınılmasından yana olan grubun bir bölümü partiden ihraç edilmiş, diğer bir grup da DP Genel İdare Kurulundan istifa etmişti. Bu gruplardan biri, 20 Temmuz 1948'de Millet Partisi'ni (MP), diğer grup ise 10 Eylül 1948'de “Müstakil Demokratlar Grubu”nu kurdu. MP yalnızca CHP'ye muhalefet yapmakla kalmayıp, CHP ile uzlaşmakla suçlanan, DP ile de mücadele etmeye başlamıştı.¹⁸

- 5545 Sayılı Seçim Kanununun Kabul Edilişi ve Kanununun Niteliği:

1949 yılına gelindiğinde Bakanlar Kurulunda ortaya çıkan anlaşmazlık sonucu Hasan Saka hükümeti istifa etmişti.¹⁹ Başbakanlığa getirilen Şemsettin Günaltay, yeni hükümet programını 24 Ocak 1949 tarihinde açıkladı. Günaltay hükümeti, programda liberal niteliklerin yanı sıra, 1950 seçimlerinin serbestçe yapılmasını sağlayacak tedbirlerin alınacağına dair teminatlar da vermişti.²⁰ Yeni hükümetin çalışmaları devam ederken DP yürürlükte olan seçim kanunu ile hiçbir seçime katılmayacağına dair kararını koruyor, 16 Ekim 1949 günü yapılan ara seçimlere de katılmayacağını açıklıyordu. DP'nin “seçim boykotu” ve CHP'nin çok partili siyasal hayata geçişi kolaylaştırmak üzere aldığı tüm kararların, hükümet tarafından yerine getirilmesine karar verilmesi, yeni bir seçim

¹⁶ Kemal H. Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temelleri**, İstanbul, Afa Yayınları, 1996, s. 164, Orhan Cemal Fersoy, **Bir Devre Adını Veren Başbakan Adnan Menderes**, İstanbul, Mayataş Matbaacılık, 1971, s.228-229.

¹⁷ Cemil Koçak, “Siyasi Tarih (1923-1950)”, **Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908-1980**, cilt:IV, İstanbul, Cem Yayınları, 1995, s.164

¹⁸ Cemil Koçak, “Siyasi Tarih (1923-1950)”, **Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908-1980**, cilt:IV, İstanbul, Cem Yayınları, 1995, s.152. Parti'nin kurucuları arasında Fevzi Çakmak, Hikmet Bayur, Kenan Öner, Osman Bölükbaşı, Sadık Aldoğan yer alıyordu .

¹⁹ Tekin Erer, **Türkiye'de Parti Kavgaları**, İstanbul, Çınar Matbaası, 1966, s.483. Bu istifanın sebebi, Ulaştırma Bakanlığında, Devlet Bakanlığına atanan Kazım Gülek'in, bu atamayı kabul etmeyip istifa etmesi idi. Bu olayın ardından kabine de çekildi.

²⁰ Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temelleri**, İstanbul, Afa Yayınları, 1996,, s.195.

yasası tasarısını gündeme getirdi. Bilim Kurulu²¹ tarafından hazırlanan Seçim Kanunu tasarısı, 7 Aralık 1949 günü CHP meclis grubunda onaylanmasının ardından, 17 Aralık 1949 günü TBMM gönderildi.²² 16 Şubat 1950 günü TBMM’de yapılan görüşmelerle yeni seçim kanunu, 342 kabul oyuna karşılık, 12 ret oyu ile kabul edildi.²³ Yeni seçim kanunu 21 Şubat 1950 tarihinde Resmi Gazete de yayınlandıktan sonra yürürlüğe girdi.²⁴

16 Şubat 1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu, demokratik koşullarda serbest seçimlerin yapılmasını sağlayan ilk seçim yasasıdır. Yasanın getirdiği önemli yenilikler, seçimin yöntemiyle ilgilidir.²⁵ Bu kanun, seçimlerin tek dereceli ve liste usulü çoğunluk sistemine göre yapılacak düzenlemeleri içermektedir.²⁶ Kanunun birinci maddesine göre; "Milletvekili seçiminin eşit, gizli oyla yapılacağı, oyların sayılmasının ve ayrılmasının açık olacağı" belirtilmiştir. Siyasi Parti’lerin seçimlere katılabilmelerine yönelik koşullar da ilk defa bu kanunda yer almıştır. Kanunla yapılan en önemli değişikliklerden biri de, seçimlerde yargı denetiminin kabul edilmesi olmuştur. Seçim işleri için Ankara’da bir Yüksek Seçim Kurulu, iller ve ilçelerde, il ve ilçe seçim kurulları oluşturulacağı ve bu kurulların işlemlerinin yargıç denetiminde yapılacağı belirtilmiştir. Ayrıca partilere seçim propagandası için radyolardan yararlanma imkanı da sağlanmıştır.²⁷

²¹ **Vatan**, 3 Aralık 1949. Seçim Kanunu Tasarısı, Bilim Kurulu tarafından hazırlanmıştır. Kurul, 19 Eylül - 1 Aralık 1949 tarihleri arasında 43 toplantı yaparak bir metin meydana getirmiştir.

²² Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temelleri**, İstanbul, Afa Yayınları, 1996, s.195.

²³ **Ulus**, 17 Şubat 1950, **Kudret**, 17 Şubat 1950. Ret oyunu kullanan 12 kişi, MP milletvekili idi. Mahmut Goloğlu, **Demokrasi’ye Geçiş 1946-1950**, İstanbul, Kaynak Yayınları, s.293.

²⁴ **Ulus**, 22 Şubat 1950.

²⁵ Nermin Abadan, **Anayasa Hukuku ve Siyasal Bilimler Açısından 1965 Seçimlerinin Tahlihi**, Ankara, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, 1966, s.73.

²⁶ Erol Tuncer, **Osmanlı’dan Günümüze Seçimler 1876-1999**, Ankara, Tesav, 2002, s.23.

²⁷ 5545 Sayılı Milletvekili Seçim Kanunu’nun yukarıda bahsi geçen maddeleri için, b.k.z Tarhan Erdem, **Anayasalar ve Seçim Kanunları 1876-1982**, İstanbul, Milliyet Yayınları, s.200-237. Erol Tuncer, **Osmanlı’dan Günümüze Seçimler 1876-1999**, Ankara, Tesav, 2002, s.23, **T.C. Resmi Gazetesi**, 21 Şubat 1950, sayı: 7438

1950 SEÇİMLERİ:

Seçimlere Giderken Türkiye’deki Siyasal Ortam:

DP kurulduğu günden itibaren “rejimin sınırları” içinde iktidarı etkilemişti.²⁸ 1950 yılına gelindiğinde de DP’lilerin başarıyla yürüttükleri muhalefetle, seçim kanunu değişmişti. 50 seçimlerine gidilirken bir manada DP’liler bir adım öndeydi. Yine de parti teşkilatında bir endişe havası hakimdi. DP’liler seçimlerde iktidarın hile yapmasından, hatta daha da ileri giderek, kendilerini siyasal hayattan silmesinden korkuyorlardı. İktidarda ki hava da pek farklı değildi. Siyasal ortamdaki hareketlilik, CHP’nin iktidarını tehdit etmekteydi. Muhalefetin bu ortamdan yararlanarak iktidarı ele geçirmesinden korkuluyordu.²⁹ MP de ki durum daha farklıydı. Parti taraftarları İnönü başta olmak üzere CHP ve DP ileri gelenlerini sert sözlerle eleştiriyor, seçimlerde MP’nin önde olacağı inancıyla hareket ediyorlardı. CHP iktidarının totaliter rejimlerden hiçbir farkı olmadığını savunan partililer, DP’yi de “muvazaa” partisi olarak gördüklerini sürekli ifade ediyorlardı.³⁰

Seçim kanununun kabul edilmesinden sonra iktidar ve muhalefeti karşı karşıya getiren ilk olay, yine seçim kanununun kendisi oldu. DP’liler yeni seçim kanunundan memnundu ancak, 1946 seçimlerinde yaşanan olayları hatırlatarak, seçim güvenliğinin sağlanmasını istiyorlardı.³¹ DP’liler eğer seçimlerin güvenliğine teminat verilmezse seçimlere katılmayacaklarını belirtiyorlardı.³² DP’nin bu beyanatlarının bir propaganda malzemesi olduğunu iddia eden CHP, tasarının muhalefetin onayı alınarak yapıldığını ve kanunun o şekliyle kabul edildiğini belirtiyordu. Bu tehditlerin, DP’nin seçimi kazanamadığı taktirde sığınacak bir neden olabilmesi için, ileri sürüldüğünü savunuyorlardı.³³

Seçimleri güvenliği konusunun yanında, DP içinde yaşanan krizler ve Eskişehir de yaşanan sel felaketi iki partiyi karşı karşıya getiren olaylardan birkaçıydı. 24 Şubat 1950 günü, DP İstanbul İl Teşkilatı Başkanı Esat Çağa’nın istifa edişi, CHP taraftarlarınca, DP’nin içinde varolan çatışmanın ortaya çıkışı olarak görülmüş, CHP’lilerce propaganda malzemesi olarak

²⁸ Orhan Cemal Fersoy, **Bir Devre Adını Veren Başbakan Adnan Menderes**, İstanbul, Mayataş Matbaacılık, 1971, s.149

²⁹ Cem Eroğul, **Demokrat Parti Tarih ve İdeolojisi**, Ankara, İmge Yayınları, 1998 , s.79-80.

³⁰ **Kudret**, 23 Ocak, 26 Ocak, 13 Şubat, 2 Mart 10 Mart, 20 Mart 1950

³¹ **Ulus**, 2 Mart 1950.

³² Şükrü Esirci, **Menderes Diyor Ki**, İstanbul, Demokrasi Yayınları, Yayın Tarihi Yok , s.208.

³³ **Ulus**, 6 Mart 1950.

kullanılmaya başlanmış ve iki parti arasında karşılıklı polemikler hızlanmıştı.³⁴ DP-CHP arasında bu gerginlik yaşanırken, Eskişehir’de sel felaketi meydana geldi.³⁵ Felaketin ardından 9 Mart 1950 günü Eskişehir’e giden İnönü ve beraberindeki heyet, bölgede yürütülen yardım faaliyetleri hakkında bilgi almışlardı. Toplantı sırasında DP’li oldukları iddia edilen bir grup, felaketin sebebinin “eskiden beri yapılan ihmallerin bir neticesi” olduğunu söyleyerek propaganda yapmıştı.³⁶ CHP, DP’lilerin bu davranışını halkın derdini paylaşmak yerine, felaketi kendi prestijlerini arttırmak için kullandıkları iddia etmişlerdi.³⁷

Sadece iki parti arasında değil, Türkiye’de yeni seçimin de heyecanıyla siyasal ortamdaki hareketlenme artmıştı. Bu hareketlenme her iki partiyi de korkutmaya başlamıştı. Bölücülük olarak görülen “komünist hareket” ciddi bir siyasal tehdit olarak kabul ediliyordu. CHP’liler “komünist hareketin”, 1946 seçimlerinde özellikle de köylerde yürüttükleri çalışmaları örnek vererek, seçimlerin yaklaştığı bu dönemde bu tür etkinliklerin tekrar alevlendiğini öne sürüyorlardı. DP’nin bu konuda daha dikkatli davranmasını, çünkü DP’nin bu propagandalardan doğrudan doğruya sorumlu olmasa da manevi bir sorumluluğunun olduğunu, bundan dolayı da partinin gerekli olan tüm tedbirleri alması gerektiğini savunuyorlardı.³⁸ Komünizmin bu dönem içerisindeki yükselişinin ve bir tehdit olarak algılanışının bir diğer önemli göstergesi de gazetelerdi. Dönemin gazetelerinde “komünist tehlikesi” adlı yazılara sıklıkla yer verilmişti. Seçimler yaklaştıkça partilerin ileri gelenleri seçim mitingleri düzenlemeye başladı. 24 Mart 1950 günü İnönü, Polatlı’da ilk seçim konuşmasını yaptı. İnönü’nün konuşması iki esas nokta üzerinde şekillenmişti. Ele aldığı konulardan biri Anayasada yapılması tasarlanan değişikliklerdi. Anayasanın demokratik hayatın ihtiyaçlarına göre düzenleneceğini ve ikinci bir meclis kurulmasının gerekliliğinden bahsetmişti. Konuşmada ele alınan ikinci bir konu da “Şiddet Politikası” idi. Partiler arasında, seçim konuşmalarında yer alan şiddeti teşvik edici söylemlerin ortadan kaldırılması gerektiğini belirtmişti.³⁹ İnönü’nün iddiasına göre, muhalefetin şiddet politikası, iktidarın ise uzlaşma politikası mevcuttu. Celal Bayar’ın bu konuşmaya cevabı kısa sürede geldi. Bayar, İnönü’nün söyleminin bir taktik olduğunu, seçimlerde DP’nin, milletin

³⁴ **Ulus**, 25 Şubat 1950.

³⁵ **Ayın Tarihi**, 6 Mart 1950

³⁶ **Ayın Tarihi**, 9 Mart 1950, **Kudret**, 10 Mart 1950.

³⁷ **Ulus**, 12 Mart 1950.

³⁸ **Ulus**, 23 Mart 1950.

³⁹ **Ayın Tarihi**, 30 Mart 1950.

hakkına müdahale edenlerin kanunla haklarından geleceğini ve bu arzularının da şiddet olarak nitelendirilirse, şiddetin tam içinde olduklarını ifade etmişti.⁴⁰ Siyasal ortamdaki gergin hava artarken TBMM, 24 Mart 1950 günü feshedildi. Yapılacak seçimin tarihi 14 Mayıs 1950 günü olarak ilan edildi.⁴¹ Artık seçimlere iki aydan az bir zaman kalmış ve seçim kampanyaları hızlanmaya başlamıştı.

DP liderleri her yerde yoğun bir seçim kampanyası başlatmıştı. Gittikleri yerlerde büyük kalabalıklar oluşmaktaydı. Parti ileri gelenlerinin konuşmalarının konusunu, halka verilen vaatler oluşturuyordu.⁴² Sosyal yapının her kademesinde yer alan sınıf ve gruplar için DP kendilerinin siyasal arenadaki sözcüleri idi.⁴³ DP'nin verdiği vaatlere karşılık, CHP'liler de bu yeni ve çok partili hayatı getirmiş olduklarını sürekli olarak vurgulayarak, bu ortamın oluşmuş olmasının kendileri tarafından sağlandığını belirtiyorlardı.⁴⁴ DP'lilerin yürüttüğü seçim propagandasını ise sadece “yaygara”, “ihtilal tedbirleri” ve “husumet ortamı yaratmaktan” başka bir dayanağının olmadığını belirtiyorlardı.⁴⁵ DP'ye karşı yapılan bu tip eleştirilerin haricinde CHP'nin taraftar toplama yönünde farklı çalışmaları da vardı. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yeni CHP ocakları açılıyor, basında açılışlara yer veriliyor, seçimlerle ilgili temenni ve duygular ifade ediliyordu.⁴⁶

Seçimlere girecek bir diğer parti olan MP seçim çalışmalarını, iktidar ve DP üyelerine karşı saldırgan bir tavırla yürütüyordu. Özellikle “diktatör” olarak nitelendirdikleri İsmet İnönü'ye ağır suçlamalarda bulunuyorlardı.⁴⁷ MKP de seçim faaliyetlerine hız vermişti. Ankara şubesinin açılışında konuşma yapan Nuri Demirağ muhalefetin bir liste halinde tek vücut olarak seçimlere katılması gerektiğini savunarak, devletçilik politikalarını eleştirmiş ve parti listesinde tanınmış şahısların değil, işinin ehli olan kişilerin yer alacağını ifade etmişti.⁴⁸

Partiler seçim hazırlıklarına devam ederken 10 Nisan 1950 günü duyulan bir haber, seçimleri Türkiye gündeminden kaldırdı. Cumhuriyetin

⁴⁰ **Vatan**, 3 Nisan 1950.

⁴¹ **Ayın Tarihi**, 25 Mart 1950.

⁴² Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam (1938-1950) c.2**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 2000, s.483.

⁴³ Bekir Tünay, **Menderes Devri Anılarım**, Nilüfer Matbaacılık, İstanbul, Basım Tarihi Yok, s.37-39.

⁴⁴ Hüseyin C. Yalçın, **Ulus**, 29 Nisan 1950.

⁴⁵ **Ulus**, 10 Nisan 1950.

⁴⁶ **Ulus**, 27 Şubat, 6 Mart, 12 Mart, 17 Nisan, 7 Mayıs 1950.

⁴⁷ **Kudret**, 25 Mart 1950

⁴⁸ **Cumhuriyet**, 5 Nisan 1950

kurucularından Mareşal Fevzi Çakmak vefat etmişti. Gazete manşetleri, partilerin seçim kavgalarının yerine Mareşalin ölüm haberi ile dolmuştu. Ancak siyasal ortam o kadar hareketlenmişti ki, vefatın ardından gelişen olaylar Türkiye'deki ortamın rengini göstermekteydi. İlk olay, Mareşalin vefatına rağmen yayınına devam eden radyo evinin önünde yaşandı. Yayını protesto eden bir grup radyoevinin önünde polisle çatışmaya girdi.⁴⁹ Yoğun protestolar, İstanbul ve Ankara radyolarının Mareşalin cenaze törenine kadar, yayın akışlarını değiştirilmesine yol açtı.⁵⁰ 12 Nisan günü Mareşal Fevzi Çakmak'ın cenaze töreni yapıldı. Olaylar daha da artmıştı. Cenaze sırasında camilerden Arapça ezanlar okunmuş, kalabalıktan tekbir sesleri yükselmeye başlamıştı. Cenaze programına göre askerlerin taşıyacağı naaşı, kalabalık bırakmak istememiş, şiddet daha da artmıştı. Olaylar birçok kişinin "dini siyasete alet etmek" suçundan tutuklanmasıyla sonuçlandı.⁵¹ Yaşanan olaylar tüm ülkede tepkilere yol açtı. İstanbul Gazeteciler Birliği cenaze töreninde gelişen olayları kınayan ve Birliğin bu tür ayrılıkçı hareketlere karşı olduğunu belirten bir beyanname yayınladı. Türk Talebe Birliği de olayları kınamıştı.⁵²

Mareşalin cenaze töreninde yaşananlar özellikle MP'nin suçlanmasıyla sonuçlandı. MP, halkın dini duygularıyla oynayıp dini siyasete alet etmekle ve irtica hareketlerine suç ortağı olmakla itham ediliyordu. Partinin irtica ve bölücülük konusunda tüm ülkede ve seçime katılacak partiler arasında yaşanan birlik olma havasına katılmadığı öne sürülüyor ve bu hareketlerinin de ülkede, başıboşluk ve anarşiyi getireceğini, "bolşeviklerin" ve "aşırı dincilerin" bu fırsattan yararlanacağı iddia ediliyordu.⁵³ MP ise bu suçlamaları reddetmişti. Konuyla ilgili bir açıklama yapan Hikmet Bayur, "Memlekette dini irtica yoktur siyasi irtica vardır" diyerek, asıl suçun MP'nde değil, iktidarın yanlış politikalarında aranması gerektiğini belirtmişti.⁵⁴

Mareşalin ölümünden sonra tüm ülkede yaşanan siyasal gerginlik ortamı içinde, CHP ve DP arasındaki ilişkilerin yumuşadığı gözlemlenmekteydi. Parti ilişkilerinin yumuşamasında ki en büyük etken 19 Nisan 1950 günü Celal Bayar'ın olaylar hakkında yaptığı basın açıklaması olmuştu. Bayar açıklamasında, son zamanlarda gelişen olaylarla

⁴⁹ **Ayın Tarihi**, 10 Nisan 1950.

⁵⁰ **Ayın Tarihi**, 11 Nisan 1950, **Vatan**, 12 Nisan 1950. **Kudret**, **Cumhuriyet**, 11,12 Nisan 1950.

⁵¹ **Ulus**, **Kudret**, **Vatan**, 13 nisan 1950.

⁵² **Vatan**, 15 Nisan 1950, **Cumhuriyet**, 14- 15 Nisan 1950.

⁵³ **Vatan**, **Ulus**, 16 Nisan 1950.

⁵⁴ **Kudret**, 21 Nisan 1950.

halkın duygularının istismar edildiğini belirterek, partinin tüm ülkede gelişen irtica ve bölücülük hareketlerine karşı mücadeleye hazır olduğunu ifade etmişti.⁵⁵ Celal Bayar’ın bu beyanatının iktidar partisi ve ülkeyi rahatlattığı görülmektedir.⁵⁶ Beyanatın ardından, CHP ve DP, irtica ve bölücülük hareketlerinin engellenmesi konusunda dikkatli davranmaya başlamışlardı. Tüm ülkede “milli birlik” havası esmekteydi.⁵⁷ Nitekim yaşanan bu “milli birlik” havası, Celal Bayar ve Şemsettin Günaltay tarafından, tahrik ve karışıklığa karşı “Milli Cephe” adı altında bir birlik kurulmasına karar verilmesiyle sonuçlandı. MP, bu ittifaka rest çekmişti.⁵⁸

Bu olayların yaşandığı sırada **Vatan** gazetesinin iki aydır yürüttüğü seçim anketleri de neticelenmeye başlamıştı. Türkiye’de ilk defa seçimlerden önce hangi partinin halk tarafından daha çok benimsendiğini anlamak için anket düzenlenmişti. Anketi gerçekleştiren **Vatan** gazetesi mensupları, Amerika’da seçimlerden önce kamu oyunun tercihlerini anlamak için yapılan bu uygulamanın, demokratik bir kanunla seçime girecek olan Türkiye’de de uygulanması gerektiği inancıyla hareket ettiklerini belirtmişlerdi. Anket dokuz sorudan oluşmakta, her meslek grubu için ayrı ayrı tasnif edilmekteydi. Gazetede verilen anket sonuçlarına göre DP iktidara en yakın partiydi.⁵⁹

Partiler bu olaylardan sonra sırası ile aday listelerini açıklamaya başladı. 23 Nisan’da MP, 22 ilde seçimlere katılacak aday listesini sundu. MKP, yalnız İstanbul’dan seçimlere katılacağını açıkladı.⁶⁰ 24 Nisan’da da CHP ve DP aday listelerini ilan ettiler.⁶¹ 25 Nisan’da da CHP seçim beyannamesini yayınladı.⁶² Yayınlanan beyannamenin, CHP hükümetinin dört yıllık hükümet programı olacağı ifade edilmişti.⁶³ 1 Mayıs 1950 günü

⁵⁵ **Aydın Tarihi**, 19 Nisan 1950.

⁵⁶ Nadir Nadi, **Cumhuriyet**, 22 Nisan 1950, **Aydın Tarihi**, Yankılar, s. 21

⁵⁷ **Vatan**, 22 Nisan 1950.

⁵⁸ **Vatan**, 20 Nisan 1950

⁵⁹ **Vatan**, 14, 15, 16 Nisan 1950. Ankete 5386 vatandaşın, 897. Tüccar ve Esnaf, 285: İşçi, 138: Ev kadını, 215: Avukat, 186: Doktor, 82: Mühendis, 2978: Memur, 967: Serbest Meslek, 140: Emekli katıldı. Anket sonuçlarına göre, Cumhurbaşkanı için verilen oylar, Bayar %28.8, İnönü %27,9, Orbay %17 idi. Oyların %56.44’ü DP’ye, %11.24’ü CHP’ne, %3.94’ü MP’ne verilmişti.

⁶⁰ **Kudret**, 23 Nisan 1950, **Aydın Tarihi**, 23 Nisan 1950, **Vatan**, 26 Nisan 1950, **Vatan** gazetesinde MKP’in yalnız İstanbul’da seçimlere katılacağı bildirilmişse de, **Ulus** gazetesi, 3 Mayıs 1950 günlü sayısında Yüksek Seçim Kurulu tarafından verilen bildiride, MKP’nin; İstanbul, Ankara, Bursa, Aydın ve Çanakkale’de seçime katılacağı açıklanmaktadır.

⁶¹ **Aydın Tarihi**, 24 Nisan 1950.

⁶² **Aydın Tarihi**, 25 Nisan 1950, **Ulus**, 28 Nisan 1950.

⁶³ **Ulus**, 29 Nisan 1950.

Ulus gazetesindeki yazısında Sadi İrmak, CHP'nin seçim beyannamesinin memleket tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı olduğunu ifade etmişti. İrmak, iktidar partisinin beyannamede ideolojik unsurlarının yanı sıra, hukuk, kültür, ve bayındırlık alanlarında yeni hamleler içerdiğini belirtiyordu. Ayrıca iktidar partisinin, muhalefetin yalnızca varlığını kabulle yetinmeyip, kalıcı olacak bir kurum haline gelmesini sağlayacak garantileri vermesi ve anayasayı yeni ihtiyaçlara göre şekillendirmek istemesi, ülkeye demokrasiyi kimin getirmiş olduğu tartışmalarına ışık tutacağını belirtiyordu.⁶⁴ DP'liler, CHP'nin seçim beyannamesini, "hayali işler etrafında, ölçsüz iddialar" olarak değerlendirmişlerdi.⁶⁵

CHP'nin seçim beyannamesi açıklandıktan sonra gözler, DP'nin açıklanacak olan seçim beyannamesine çevrildi. CHP'liler rakip partilerin, CHP beyannamesini eleştirmekten başka bir şey yapmadıklarını savunuyorlardı. DP'nin hala bir seçim beyannamesi yayınlamadığını, MP'nin ise radyoda yayınlanan seçim beyannamesinin⁶⁶, özellikle İnönü'yü hedef alan eleştirilerden ibaret olduğunu, yapacakları çalışmalara dair hiçbir konunun ele alınmadığını belirtiyorlardı.⁶⁷ İnönü de Bursa'da düzenlenen CHP mitinginde önümüzdeki seçimlere katılacak olan DP'nin 'kıymetli' fikirlerini halktan gizlemesini eleştiriyordu.⁶⁸

Tüm bu gelişmelerin sonunda 8 Mayıs 1950 günü DP radyoda seçim beyannamesini yayınladı. DP Seçim Beyannamesinin başında, bu beyannamenin CHP beyannamesinin aksine, gelişi güzel bir takım iş ve hizmetlerin listesi şeklinde olmayacağını, uzun yıllar geri kalmış bir ülkenin gelişmiş ülkeler düzeyine çıkarılmasında kesin kaideler çizilemeyeceğini savunuyorlardı. Bu sebeple de Türk Milletine layık bir parti olabilmek için imkansız veya şüpheli bazı vaatlerden kaçınmış olduklarını ifade etmişlerdi.⁶⁹ CHP'liler, DP'nin yayınlanan seçim beyannamesinin, İnönü'nün baskısıyla olduğunu iddia ediyorlardı.⁷⁰ Ayrıca, bu beyannamenin bir savunmadan ibaret olduğunu, DP'nin iktidara geldiğinde yapacağı işler hakkında doğru dürüst bir bilgi vermediğini belirtiyorlardı.⁷¹

⁶⁴ Sadi İrmak, **Ulus**, 1 Mayıs 1950.

⁶⁵ **Vatan**, 29 Nisan 1950.

⁶⁶ **Ayın Tarihi**, Belgeler, Mayıs 1950, s.61, **Kudret**, 9 Nisan 1950. Millet Partisi'nin Seçim Beyannamesi, Mareşal Fevzi Çakmak tarafından, Millet Partisi adına 2 Nisan 1950 tarihinde radyoda yayımlandı.

⁶⁷ **Ulus**, 5 Mayıs 1950.

⁶⁸ **Ulus**, 8 Mayıs 1950.

⁶⁹ **Vatan**, 9 Mayıs 1950.

⁷⁰ **Ulus**, 9 Mayıs 1950.

⁷¹ **Ulus**, 9-10 Mayıs 1950.

İki parti arasında seçimlerden önce ele alınan ilginç bir konuda kadın milletvekili adaylarının sayısı olmuştur. İki parti arasında, kadın adayları sayısı hangi partinin daha medeni olduğunun ispatlayacak en önemli kanıt olarak görülüyordu. İnönü, DP'nin bir bayan adayına karşılık CHP kadın milletvekili adaylarının daha fazla olmasından dolayı partinin, daha medeni ve inkılapçı olduğunu beyan etmişti.⁷²

10 Mayıs 1950 akşamı, yürürlükte olan MSK'nun 134. maddesi gereğince seçim propagandaları sona erdi. Bütün gazeteler, propaganda yasaklarını sürdürdüğü bugünlerde, seçimlerin tüm ülkede sükunet havası içinde geçmesini temenni ettiklerini belirtiyorlardı. Temenniler gerçekleşti ve 14 Mayıs 1950 günü tüm ülkede sakin bir havada seçimler yapıldı.⁷³

Seçim Sonuçları:

Sonuçlar yavaş yavaş gelmeye başlamış ve seçmenlerin büyük çoğunluğunun DP lehine oy kullandığı anlaşılmıştı. CHP'nin yayın organı **Ulus** gazetesinin başlığına sonuçlar şu şekilde yansımıştı: “CHP iktidarı devrediyor. CHP Meclis içinde ve dışında tam bir muhalefet ve tenkit partisi olarak vazifesine devam edecektir”.⁷⁴ Artık DP iktidardaydı.⁷⁵ DP, seçimlere katılan 8,5 milyon kişiden 4,5 milyon oy, CHP'nin ise 4 milyon oy aldığı, DP'nin 419, CHP'nin ise 67 milletvekili ile mecliste temsil edileceği belirtilmekteydi.⁷⁶ MP yalnız bir milletvekilliği kazanabilmişti.⁷⁷ Ancak dönemin gazetelerine bakıldığında seçim sonuçlarında farklı rakamlar görülmektedir. **Vatan** gazetesinin seçim sonuçları; DP: 434, CHP: 51 milletvekili, **Aydın Tarihi** Dergisinde Adalet Bakanlığı seçim bürosundan verilen bilgilere göre, 8.905.576 seçmenden, 7.916.091 seçime katılmış, katılım yüzdesi 88.88 olarak hesaplanmış, bunlardan DP: 396, CHP: 68, MP:1 ve 7 bağımsız milletvekili seçimi kazanmıştı. **Cumhuriyet** gazetesindeki seçim sonuçlarına göre ise; DP:434, CHP:52, MP:1 milletvekilliği kazanmıştı.⁷⁸ DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı'nda (2000), kayıtlı seçmen sayısı: 8.905.743, oy kullanan seçmen sayısı: 7.953.055,

⁷² **Cumhuriyet**, 19 Nisan, 8 Mayıs 1950, **Aydın Tarihi**, Yankılar, s.99

⁷³ **Vatan, Ulus**, 15 Mayıs 1950. 1950 Seçimleri için bkz: Sinan Yıldırım, **The Mass Mobilization in the Elections of the Democrat Party Period**, Submitted to the Atatürk Institute for Modern Turkish History in partial fulfillment of the degree of Master of Arts, Boğaziçi University, 2002.

⁷⁴ **Ulus**, 16 Mayıs 1950.

⁷⁵ **Vatan**, 17 Mayıs 1950.

⁷⁶ **Ulus**, 17 Mayıs 1950.

⁷⁷ **Kudret**, 18 Mayıs 1950.

⁷⁸ **Cumhuriyet**, 17 Mayıs 1950.

seçimlere katılma oranı: %89.3 olarak belirtilmiştir. 1950 milletvekili seçimlerinde oyların partilere göre dağılımı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir⁷⁹:

	Alınan Oy Sayısı	Kazanılan Milletvekilliği
CHP	3.176.561	69
DP	4.241.393	408
MP	250.414	1
Bağımsızlar	383.282	9

Uygulanan seçim sistemi dolayısıyla, CHP'nin kazandığı sandalye sayısı, aldığı oy oranına kıyasla düşük olmuştur. Seçim sistemine göre, bir seçim çevresinde her parti liste halinde adaylarını göstermekte, listesi en çok oy alan parti, o ildeki milletvekilliğinin hepsini kazanmakta idi.⁸⁰ Neticede DP, büyük bir farkla iktidar partisi olmaya hak kazanmıştı.

Seçim Sonrası Türkiye'deki Siyasal Ortam:

Seçim sonrası CHP'de büyük bir şok yaşanıp, seçim sonuçlarının tam bir sürpriz olduğu ifade edilirken, DP'de ise iktidar olmanın getirdiği bir telaş yaşanıyordu.⁸¹ Seçimden sonra bir beyanname yayınlayan MP'liler de, karanlık bir dönemden çıkıldığını, Türkiye'de artık "şef" ya da "diktatörün" olmadığını, namuslu seçim ve iktidarın olduğunu ifade etmişler, partilerinin tek milletvekili ile meclis içindeki vazifesini devam ettireceklerini belirtmişlerdi.⁸² MKP de seçimlerden sonra yayınladığı beyanname de seçimlerde Türk milletinin göstermiş olduğu olgunluk ve sükuneti övmüş ve teşekkür etmişti. Aynı zamanda da DP'yi de kazanmış olduğu zaferden dolayı tebrik etmişti.⁸³

⁷⁹ Türkiye İstatistik Yıllığı 2000, Ankara, DİE Matbaası, 2001, s.189.

⁸⁰ Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi TBMM IX. Dönem 1950-1954**, cilt:1, Ankara, TBMM Vakfı Yayınları, 1999, s.8. Kitaptan alınan bilgilere göre, 8.905.743 seçmenden, 7.953.055'i oy kullanmış. Oyların dağılımına bakıldığında, CHP: 3.176.650 oyla 69 sandalye, oyların %39,9 sandalyelerin %14,17'sini, DP: 4.241.393 oyla 408 sandalye, oyların %53,34, sandalyelerin %83,78' ini, MP: 250.414 oyla 1 sandalye, oyların %4,8, sandalyelerin %0,21'ini, Bağımsızlar: 383.282 oyla 9 sandalye, oyların%4,8, sandalyelerin 1.85'ini almıştır.

⁸¹ **Ulus**, 16 Mayıs 1950.

⁸² **Kudret**, 21 Mayıs 1950, **Cumhuriyet**, 20 Mayıs 1950

⁸³ **Cumhuriyet**, 20 Mayıs 1950.

Dönemin basınına bakıldığında DP'nin yanında, seçimi kazanan bir kişi daha vardı; İsmet İnönü. İnönü'ye, muhalif partilerin kurulması ve seçimler sırasında yaptığı çalışmalarından dolayı gazetelerin baş sayfalarında teşekkür yazıları yazılmıştı. **Ulus** gazetesinde Hüseyin C. Yalçın, “Büyük İsmet İnönü” adlı bir başyazı yazmış,⁸⁴ Ahmet Emin Yalman da **Vatan** gazetesinde “İsmet İnönü'ye Teşekkür Mektubu” isimli makalesini yayınlamıştı.⁸⁵ Yazarlar, seçimlerde İnönü'nün payının büyük olduğunu, demokrasi yolunda büyük atılımlara ön ayak olduğu belirtmiş ve kendisine teşekkür etmişlerdi. Dış basında da İnönü, Türkiye'nin demokratik hayatına katkıda bulunan en önemli kişi olarak kabul ediliyordu.⁸⁶

Seçim sonuçlarının yaşattığı şok yavaş yavaş azalmış, artık Cumhurbaşkanı'nın kim olacağı kamu oyunu meşgul etmeye başlamıştı. Celal Bayar en güçlü aday olarak gösteriliyordu. 21 Mayıs'ta toplanan DP meclis grubunda, Celal Bayar, cumhurbaşkanı adaylığına seçildi.⁸⁷ 22 Mayıs 1950 günü IX. Dönem TBMM toplandı. Meclis de yapılan seçimler sonucunda, Celal Bayar üçüncü Cumhurbaşkanlığına, Refik Koraltan Meclis Başkanlığına seçildi. Adnan Menderes de başbakan olarak, DP'nin ilk kabinesini kurmakla görevlendirildi.⁸⁸ 24 Mayıs'ta da İsmet İnönü CHP genel başkanlığını fiilen ele alıyordu.⁸⁹ CHP Divanı toplantısında bir konuşma yapan İnönü, iktidarda iken halk idaresinin bütün gereklerini yerine getirdiklerini, muhalefette iken de halk idaresinin daha iyi sağlanması için daha zor görevlerin partiyi beklediğini ifade ediyordu.⁹⁰ Türkiye DP ile yeni bir döneme giriyordu.

SONUÇ:

Türkiye'de demokrasi; “rejimin sınırları” içinde muhalefet yapan DP'nin 1950'de iktidara gelmesiyle tam anlamıyla yaşanmaya başlıyordu. Bu dönemde sert muhalefet izleyen kimi partiler bölücülükle suçlanmıştı. Yine de 1945'i izleyen yıllar demokrasi anlamında Türkiye'de büyük gelişimlerin yaşandığı bir dönem olmuş, muhalefet sesini daha fazla duyurmuş, kimi zaman da iktidarın politikalarını yönlendirmişti. İlk defa seçimlerden önce bir anket yapılarak kamu oyunun tercihleri öğrenilmiş,

⁸⁴ **Ulus**, 16 Mayıs 1950.

⁸⁵ **Vatan**, 17 Mayıs 1950.

⁸⁶ **Ulus**, 17-18 Mayıs 1950.

⁸⁷ **Vatan**, **Ulus**, **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1950.

⁸⁸ **Ulus**, **Vatan**, **Kudret**, 23 Mayıs 1950.

⁸⁹ **Ulus**, 24 Mayıs 1950.

⁹⁰ **Ulus**, 28 Mayıs 1950

demokratik usullere uygun bir seçim yapılmış, muhalif bir parti güvenilir bir seçimle iktidarı devralmıştı. 1950 seçimleriyle iktidara gelen DP'yle Türkiye, yeni bir döneme başlıyordu. CHP iktidarı devretmişti. İktidar değişikliği, bir manada yeni Türkiye'nin de doğuşuydu. Türkiye'nin ilk sivil cumhurbaşkanı seçilmiş, iktidar sivilleşmişti. "Demokrasiye geçiş" tamamlanmıştı.

SUMMARY

1950 Elections may be viewed, in a sense, as a turning point for the transition of democracy in Turkish political life. Newly legislated election law was recorded in our history as a legal arrangement by which free elections was organized for the first time. Quality of the Election Law as well as the careful approaches of the two largest political parties eased "the transition for the democracy". The aim of this study was to review the political environment toward 1950 Election. In the first part, the ruling and the opposition party relations were summarized. In the second part, the political developments, that took place in Turkish political life, before and after elections were discussed.